

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หลักสิทธิมนุษยชน

จัดทำโดย นายฉัตรไชย จันทร์พรายศรี
รหัส 590429

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 4
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักสิทธิมนุษยชน

บทนำ

ประเทศไทยตั้งแต่ในสมัยเริ่มกรุงสุโขทัย สังคมในสมัยนั้นมีการปกครองในระบบพ่อปกครองลูก (Paternalism) ต่อมามีการพัฒนาตามคติพราหมณ์ซึ่งขอมนำมาถือว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นตัวแทนของสมมุติเทพ หรือผู้ที่ได้รับอำนาจมาจากสวรรค์ ตามแนวความคิดในระบบเทวราชา หรือลัทธิ (Devine Rights) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ประมาณปี 1893 ถือว่าอำนาจในการปกครองของกษัตริย์นั้น พระมหากษัตริย์ทรงได้รับบัญชามาจากสวรรค์ หรือเป็นไปตามเทวโองการ การกระทำของพระมหากษัตริย์ถือเป็นการกระทำของสวรรค์ ทรงเปรียบเหมือนสมมุติเทพ อันเป็นแนวคิดในสมัยนั้น

กระทั่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เริ่มนับตั้งแต่มีการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง (Bowring Treaty) กับประเทศอังกฤษในปี 2398 ซึ่งถือประเทศไทยได้เปิดบ้านรับแขกชาติตะวันตกอันมีผลทำให้มีการรับเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาติดังกล่าวเข้ามา ยังผลให้วิถีชีวิตของคนไทยและประเทศไทยมีการปรับเปลี่ยนครั้งยิ่งใหญ่ประเทศไทยได้พัฒนาการปกครองมาเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช (Absolute Monarchy) โดยในสมัยนี้ก็ยังถือแนวคิดเดิมในสมัยสุโขทัยที่ถือว่ากษัตริย์คือสมมุติเช่นเดิม ซึ่งหลักปกครองดังกล่าวแม้ประเทศไทยจะอยู่ในซีกโลกตะวันออกต่างก็ไม่ได้ผิดแผกแนวความคิดในการปกครองกันแต่อย่างใด เพราะในซีกโลกตะวันตกได้พัฒนารูปแบบการปกครองจากระบบเทวสิทธิ์ (Devine Rights) ระบบศักดินา (Feudalism) จนถึงยุครัฐชาติ (National State) ในราวศตวรรษที่ 18-19 จึงสรุปได้ว่าบรรดาชาติต่าง ๆ ในยุโรปต่างก็พัฒนาการรูปแบบการปกครองคล้าย ๆ กับประเทศไทยนั่นเอง

ครั้นรัฐสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวหรือพระปิยะมหาราชรัชกาลที่ 5 (สมัยกรุงรัตนโกสินทร์) ในปี 2411-2453 มีการเริ่มปรับเปลี่ยนปฏิรูปการปกครองให้ทันสมัย โดยทรงยกเลิกจตุสดมภ์ เปลี่ยนเงิน กระจหวง กรม กอง ฯลฯ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสนธิสัญญาเบาว์ริง ที่สำคัญคือเกิดปัญหาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตของคนในบังคับมหาอำนาจอังกฤษ ฝรั่งเศส มีผลทำให้ประเทศไทย ต้องมีปฏิรูประบบกฎหมายให้เป็นอารยเทียมเท่ากลุ่มประเทศในยุโรป

ประเทศไทยเริ่มใช้ประมวลกฎหมาย เริ่มด้วยกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 (ปี 2451) และต่อมาก็ได้บัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายเหล่านี้ส่วนมากได้คัดลอกเทียบเคียงมาจากประมวลกฎหมายประเทศภาคพื้นยุโรปประมวลกฎหมายไทยในเวลาปัจจุบันได้คัดเลือกหรือเทียบเคียงมาจากประเทศภาคพื้น ยุโรป (และ

บางส่วนจากประมวลกฎหมายของอินเดีย แต่เป็นส่วนน้อยอันเป็นจุดเริ่มต้นแนวคิดนิติปรัชญา ต่อมาในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 คณะราษฎร ซึ่งประกอบไปด้วยข้าราชการสายทหารบก ทหารเรือ และสายพลเรือนจำนวน 99 คน โดยมีพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นหัวหน้า ได้ ร่วมกันทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศจากพระมหากษัตริย์ ประเทศไทยก็ได้มีการ เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขโดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของ ประเทศในการบริหารบ้านเมือง

จากจุดนี้เองถือเป็นจุดเปลี่ยนผ่านประเทศไทยในฐานะสังคมชาติรัฐสมัยใหม่ (Modern State) เพราะมีการถ่ายเปลี่ยนมาสู่สังคมประชาธิปไตย เหมือนอารยประเทศที่มีกฎหมาย รัฐธรรมนูญเป็นแม่บทในการบริหารประเทศตามหลักสากลตามแนวที่ถูกสร้างไว้ตามแนวสังคม ตะวันตก (Westernized)

แนวคิดและความหมายของสิทธิมนุษยชน

แนวความคิดในการจัดตั้งสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในประเทศต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่ ค้ำครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นผลสืบเนื่องจากพัฒนาการในเรื่องสิทธิมนุษยชน การที่จะศึกษาถึงกระบวนการพิจารณาตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยสถาบันสิทธิ มนุษยชนแห่งชาติ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกล่าวถึงแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แต่โดยที่มีการศึกษาและข้อเขียน ทางวิชาการเกี่ยวกับแนวความคิดและหลักการว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอยู่ค่อนข้างมาก ในบทนี้ จึง ขอกกล่าวถึงแนวความคิดและหลักการดังกล่าวโดยสังเขป เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงไปสู่การศึกษา วิเคราะห์ในบทต่อไป

ความเข้าใจต่อธรรมชาติและลักษณะของมนุษย์ที่เป็นรากฐานของแนวความคิดในเรื่อง สิทธิมนุษยชน ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดทางปรัชญากฎหมายของนักปราชญ์ประเทศ ตะวันตกตั้งแต่สมัยกรีก โรมัน ในช่วงศตวรรษที่ 15-17 เป็นต้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจาก แนวความคิดของนักปราชญ์ที่สำคัญหลายท่าน¹ เช่น เพลโต (Plato) อริสโตเติล (Aristotle)

---

¹ ดูรายละเอียดใน ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือน ตุลาคม, 2543), น.112-114, 188-189, 196-205. และวิทยานิพนธ์หลายเรื่องที่มีการศึกษาในเชิง พัฒนาการของแนวความคิดในเรื่องนี้ เช่น ฉันทนา ไกรสถิตย์, “การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายใต้ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของประเทศไทย” (วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), น.10-12. ไพโรจน์ โพธิ์ไสย, “ที่มาและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อก (John Locke) มงเตสกีเออ (Montesquieu) จัง จาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) เป็นต้น ซึ่งได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมาย ธรรมชาติและสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์อันเป็นสิทธิหรือความชอบธรรมขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ตาม ธรรมชาติพร้อมกับการเกิดของมนุษย์ ซึ่งไม่อาจเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขได้ ได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย และความเสมอภาค สืบเนื่องจากลักษณะตามธรรมชาติในการดำเนินชีวิต ของมนุษย์ที่มีการเรียนรู้ มีความสามารถในการใช้เหตุผล รู้จักเคารพความเสมอภาคและความ เป็นอิสระต่อกัน รู้ว่าแต่ละคนไม่ควรจะล่วงละเมิดต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สินของ กันและกัน มนุษย์จึงมีสิทธิตามธรรมชาติที่จะต่อสู้หรือต่อต้านผู้อื่นที่มาล่วงละเมิดต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของตน นอกจากนั้น เพื่อความมั่นคงในชีวิตและเสรีภาพ มนุษย์ จำเป็นต้องยอมรับการทำสัญญาประชาคม โดยยอมสละสิทธิและเสรีภาพที่ตนมีโดยไม่จำกัดใน สภามหาชน และยอมรับสภาพที่มีสิทธิเสรีภาพโดยมีข้อจำกัดตามกฎหมาย ซึ่งต่อมาได้ กลายเป็นรากฐานของการจำกัดอำนาจรัฐและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ เพราะความเชื่อที่ว่าเหนืออำนาจสูงสุดของมนุษย์ยังมีธรรมชาติและเหตุผล เมื่อสิ่งใดเป็นสิทธิ เสรีภาพตามธรรมชาติของมนุษย์แล้ว ไม่อาจถูกผู้ใดใช้อำนาจลบล้างได้ และการใช้อำนาจทาง การเมือง การปกครอง ต้องยืนอยู่บนหลักเหตุผลตามธรรมชาติ มิใช่อยู่บนอำเภอใจของบุคคล² แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิตามธรรมชาติและสิทธิของบุคคลดังกล่าวนี้ได้พัฒนาเป็นแนวความคิดใน เรื่องสิทธิมนุษยชน

และพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544), น.20-23. นริสา วุฒิปัญญาเลิศ, “กลไกการ คุ้มครองสิทธิมนุษยชนในอาเซียน” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย รามคำแหง, 2544), น.9-21. ไวกุณฐ์ ครองยุทธ, “สถานภาพทางกฎหมายของคณะกรรมการสิทธิ มนุษยชนแห่งชาติ : ศึกษาเฉพาะกรณี ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2547), น.15-27. ยาวภา ทัพผดุง, “บทบาทอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติต่อปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะ นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2547), น.14-18. เกษราภรณ์ บำรุงรส, “ปัญหาการบังคับ ใช้กฎหมายให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549), น.60-68.

² บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชนเล่ม 1 : วิวัฒนาการทางปรัชญา และลักษณะของ กฎหมายมหาชนยุคต่าง ๆ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ วิญญูชน, 2544) น.64.

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของแต่ละประเทศ ทำให้เกิดกระบวนการต่อสู้เรียกร้องทางสังคมและการเมือง ทำให้สิทธิมนุษยชนมิได้เป็นเพียงสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต แต่รวมไปถึงสิทธิในการนับถือศาสนา สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิทางด้านเศรษฐกิจ สิทธิในการประกอบอาชีพ สิทธิทางการเมือง สิทธิในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน นอกจากนี้ ยังขยายขอบเขตจากสิทธิของปัจเจกบุคคลเป็นสิทธิของกลุ่มบุคคล และจากอิทธิพลของแนวคิดดังกล่าว ทำให้ประเทศต่าง ๆ ได้เริ่มนำแนวคิดสิทธิมนุษยชนมาบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำประกาศอิสรภาพของอเมริกา ในปี ค.ศ. 1776 คำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 เป็นต้น จนพัฒนาเป็นแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่มีความชัดเจนขึ้นเป็นลำดับทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนซึ่งนำไปสู่การจัดตั้งองค์กรเพื่อทำหน้าที่คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนขึ้นเป็นการเฉพาะที่เรียกว่า สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (National Human Rights Institution)

แต่โดยที่แนวความคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชน (Human Rights) มีความเป็นพลวัตรและแตกต่างกันด้วยอิทธิพลของปัจจัยสภาพแวดล้อม ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ ของแต่ละสังคมหรือแต่ละประเทศ จึงทำให้แต่ละสังคมมีมุมมองในเรื่องสิทธิมนุษยชนหลากหลาย และแตกต่างกันมากขึ้น ซึ่งทำให้ความเข้าใจในเนื้อหา ความหมายหรือนิยามของสิทธิมนุษยชนแตกต่างกันไปด้วย เช่น ความแตกต่างของสิทธิมนุษยชนตามแนวคิดของตะวันออก ซึ่งรวมถึงประเทศไทยกับแนวความคิดของตะวันตก³ ความแตกต่าง

---

³ เช่น นพนิธิ สุริยะ, สิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ วิญญูชน, 2537) น.20-21. เห็นว่า ลักษณะของสังคมไทยทำให้เกิดแนวคิดเรื่องสิทธิที่แตกต่างจากสังคมตะวันตก เช่น แนวคิดเรื่องสิทธิของสหรัฐอเมริกาที่นับว่าเป็นผู้นำแนวคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน เห็นว่า สิทธิมีมาอยู่กับตัวตั้งแต่เกิด ใครจะมากล้ากรายไม่ได้ แต่ตามแนวคิดของไทยโบราณเห็นว่าไม่ใช่สิ่งที่มีมาแต่เกิด หากแต่เป็นสิ่งที่ผู้นำมอบให้เพราะมีความเมตตา มีความปรารถนาดีให้อยู่เย็นเป็นสุข. เสน่ห์ จามริก, สิทธิชุมชนในมุมมองระดับโลก, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2547), น.40-41. กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของโลกตะวันตกว่าความหมายและขอบข่ายของสิทธิมนุษยชนถูกจำกัดวงให้แคบอยู่เพียงสิทธิที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพปัจเจกชน สิทธิในทรัพย์สิน และหลักนิติธรรม หรือบรรดาสิทธิที่ดำเนินการทางตุลาการได้ เป็นเหตุให้ในโลกตะวันตกบรรดาสิทธิในทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มชนมักถูกมองว่าอยู่นอกมาตรฐานของสิทธิมนุษยชนถือเป็นเพียงเรื่องของนักมนุษยธรรมและผู้มีความกรุณา รวมทั้งเป็นเรื่องของสวัสดิการทางสังคม, นริสา วุฒิปัญญาเลิศ, “กลไกการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนใน

ของสิทธิมนุษยชนตามแนวคิดแบบเสรีนิยมและสังคมนิยม⁴ ความแตกต่างของสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายใน⁵ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ การศึกษาถึงความหมายและขอบเขตของสิทธิมนุษยชนจึงย่อมจะทำให้เข้าใจถึงบทบาทการดำเนินการงานของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ความหมายของสิทธิมนุษยชน

ในการพิจารณาว่า การคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนโดยสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติควรมีขอบเขตครอบคลุมเพียงใด เรื่องที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนจะร้องขอให้สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้การคุ้มครองจะเป็นเรื่องประเภทใดบ้าง การกระทำหรือการละเลยการกระทำอย่างไรที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ในเบื้องต้นจะต้องอาศัยความเข้าใจถึงความหมายและขอบเขตของสิทธิมนุษยชน

อาเซียน”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544), น.39. กล่าวว่ แนวความคิดด้านสิทธิมนุษยชนของทางตะวันตกเน้นไปที่ความสำคัญของปัจเจกชน (ในเรื่องสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง) แต่แนวคิดสิทธิมนุษยชนของทางตะวันออกเน้นความสำคัญของชุมชน ทั้งในด้านสิทธิและหน้าที่ (สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม) มากกว่า

⁴ Oestreich, Die Entwicklung der Menschenrechte unnd Grundfreiheiten, Die Grendrechte, 11, 1996, S.92 f. อ้างถึงใน บรรเจิด สิงคะเนติ และศาสตรา โต้อ่อน, สิทธิและเสรีภาพ, (กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), น.3-4. กล่าวถึงความเห็นที่ได้รับการยอมรับในเรื่องความแตกต่างของมุมมองเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของแนวคิดแบบเสรีนิยมและสังคมนิยม ว่าสิทธิมนุษยชนของแนวคิดแบบเสรีนิยมมีความมุ่งหมายในการสร้างขอบเขตของปัจเจกบุคคลจากการแทรกแซงของอำนาจรัฐ โดยเน้นความเสมอภาคในทางรูปแบบหรือกฎหมาย แต่แนวคิดแบบสังคมนิยมมีพื้นฐานอยู่บนความคิดของการมีส่วนร่วมของสังคม โดยเน้นความเสมอภาคในทางเนื้อหาหรือความเสมอภาคในทางความเป็นจริง

⁵ เมื่อพิจารณาความเห็นของ คริสตอฟ สวินนาร์สกี, “กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศกับสิทธิมนุษยชน”, แปลโดย ประสิทธิ์ เอกบุตร วารสารนิติศาสตร์ 4 (ธันวาคม 2540), น.116. ซึ่งกล่าวถึง แนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติอยู่ในกฎหมายภายในของแต่ละรัฐ และที่กำหนดไว้ตามตราสารระหว่างประเทศ จะเห็นว่าย่อมมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับขอบเขตของสิทธิมนุษยชนที่มีการยอมรับกันในแต่ละประเทศ

คำว่า “สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) ไม่มีการกำหนดความหมายไว้ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 มีเพียงคำว่า “สิทธิ” หมายความว่า อำนาจอันชอบธรรม อำนาจที่จะกระทำการใด ๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย หากแปลความตามตัวอักษร “สิทธิมนุษยชน” ย่อมหมายถึงสิทธิของมนุษย์ หรืออำนาจอันชอบธรรมที่สืบเนื่องมาจากความเป็นมนุษย์ ในอันที่จะกระทำการใด ๆ ได้อย่างอิสระโดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย

ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ไม่มีนิยามคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ไว้โดยเฉพาะเจาะจง แต่เมื่อพิจารณาเนื้อหาของปฏิญญา⁶ ทำให้เห็นถึงแนวความคิดพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน ได้แก่

- (1) ความอิสระเสรี และมีศักดิ์ศรีและสิทธิเท่าเทียมกัน
  - (2) การปฏิบัติต่อกันอย่างฉันพี่น้อง
  - (3) การมีสิทธิและเสรีภาพตามที่ระบุไว้ในปฏิญญาฯ โดยไม่มีการจำแนกความแตกต่างในเรื่องใด ๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด
  - (4) การจำแนกข้อแตกต่างของแต่ละบุคคลโดยอาศัยมูลฐานแห่งสถานะทางการเมือง ทางการศึกษา หรือทางการระหว่างประเทศของประเทศหรือดินแดนซึ่งบุคคลสังกัดจะกระทำมิได้
- จากแนวความคิดพื้นฐานดังกล่าวอาจจำแนกสิทธิมนุษยชนออกเป็นประเภทต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

---

⁶ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 1 กำหนดว่า “มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอิสระเสรี และเท่าเทียมกัน ทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันอย่างฉันพี่น้อง”

ข้อ 2 กำหนดว่า “(1) ทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพบรรดาที่กำหนดไว้ในปฏิญญาฯ นี้ โดยไม่มีการจำแนกความแตกต่างในเรื่องใด ๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด

(2) นอกจากนี้การจำแนกความแตกต่างโดยอาศัยมูลฐานแห่งสถานะทางการเมือง ทางการศึกษาหรือทางการระหว่างประเทศของประเทศหรือดินแดนซึ่งบุคคลสังกัดจะกระทำมิได้ ทั้งนี้ ไม่ว่าดินแดนดังกล่าวจะเป็นเอกราช อยู่ในความพิทักษ์ มิได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดแห่งอธิปไตยอื่นใด”

(1) สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Civil and Political Rights) ได้แก่ สิทธิตามธรรมชาติที่มีมาแต่ดั้งเดิม คือ สิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพ ทรัพย์สิน ความเสมอภาค ความยุติธรรม การแสวงหาความสุข

(2) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Economic Social and Cultural Rights) เช่น สิทธิในการศึกษา สิทธิที่จะจัดตั้งสหพันธกรรมกร สิทธิในมาตรฐานการครองชีพ อันเพียงพอสำหรับสุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดีของตนและครอบครัว สิทธิในการพักผ่อนและเวลาว่าง รวมทั้งการจำกัดเวลาทำงานตามสมควร เป็นต้น

หากพิจารณาถึงลักษณะเฉพาะของสิทธิต่าง ๆ ที่รัฐจะต้องเคารพและให้การคุ้มครองอาจแบ่งสิทธิตามปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนออกเป็น 6 กลุ่ม คือ⁷

(1) สิทธิในความปลอดภัย (Security Rights) ซึ่งคุ้มครองประชาชนจากอาชญากรรม เช่น การฆาตกรรม การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การทรมาน การข่มขืน เป็นต้น

(2) สิทธิในกระบวนการยุติธรรม (Due Process Rights) คุ้มครองประชาชนจากการบิดเบือนระบบกฎหมาย เช่น การจำคุกโดยไม่มีการดำเนินคดี การดำเนินคดีโดยลับ การลงโทษเกินความจำเป็น เป็นต้น

(3) สิทธิในเสรีภาพ (Liberty Rights) คุ้มครองเสรีภาพของประชาชนในเรื่องความเชื่อ การแสดงความคิดเห็น การสมาคม การชุมนุม และการเคลื่อนไหวต่างๆ

(4) สิทธิทางการเมือง (Political Rights) คุ้มครองเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการกระทำต่าง ๆ เช่น การติดต่อสื่อสาร การรวมกลุ่ม การประท้วง การเลือกตั้ง และการเข้าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น

(5) สิทธิในความเสมอภาค (Equality Rights) ซึ่งเป็นหลักประกันความเสมอภาคในความเป็นพลเมืองดี ความเสมอภาคเบื้องต้นกฎหมาย และการไม่เลือกปฏิบัติ

(6) สิทธิในสวัสดิการสังคม (Social or Welfare Rights) ซึ่งเรียกร้องให้มีการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก และคุ้มครองป้องกันความยากจนและความอดอยาก

สำหรับสิทธิของกลุ่ม (Group Rights) นั้น มิได้มีการรับรองในปณิญาฯ แต่มีการรับรองไว้ในสนธิสัญญาต่างๆ เช่น การคุ้มครองชนกลุ่มน้อยจากการถูกฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และความเป็นเจ้าของเขตแดนและทรัพยากรของรัฐ

นอกจากนี้แล้ว ตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศของสหประชาชาติก็มีได้ให้คำจำกัดความของคำว่า สิทธิมนุษยชนไว้โดยตรง แต่ใช้วิธีระบุลักษณะของสิทธิที่จะให้การรับรองและ

⁷ Admin, "The General Idea of Human Rights", <http://www.jgvg.com>.

คุ้มครองตั้งที่นักวิชาการหลายท่านมีความเห็นว่า ความหมายที่แท้จริงและขอบเขตของสิทธิมนุษยชนยังมีข้อโต้แย้ง ไม่มีข้อยุติที่ชัดเจน มีผลทำให้มีการตีความออกเป็นหลายทางขึ้นอยู่กับบริบทของการกล่าวอ้าง และวิธีคิดของผู้ตีความว่าเป็นนักปรัชญา นักกฎหมาย นักสังคมวิทยา ฯลฯ⁸ ปัญหาว่าสิทธิมนุษยชนคืออะไร จึงยังคงมีความเห็นที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจากสิทธิมนุษยชนเป็นผลจากระบวนการเรียกร้องของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่อ้างความชอบธรรมของประโยชน์นั้น ๆ ว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อความเป็นมนุษย์โดยมีฐานทางกฎหมายในการเรียกร้อง คำว่าสิทธิมนุษยชนในยุคปัจจุบันจึงมีความหมายที่ขยายขอบเขตกว้างออกไปถึงสิทธิอันจำเป็นที่มนุษย์พึงมีเพื่อให้มนุษย์ได้มีชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี ทำให้เกิดการเรียกร้องสิทธิใหม่ ๆ โดยกล่าวอ้างว่าสิทธินั้นอยู่ในลำดับของสิทธิมนุษยชน⁹ ดังนั้น การทำความเข้าใจความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) จึงอาจศึกษาได้จากคำอธิบายของนักวิชาการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้¹⁰

⁸ เช่น นพนิติ สุริยะ, “คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ”, วารสารนิติศาสตร์ เล่ม 29, ปีที่ 4, น.542-543 (ธันวาคม 2542). และนพนิติ สุริยะ, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 3*, น.10., วิชัย ศรีรัตน์, “แนวคิดและพัฒนาการของกฎหมายสิทธิมนุษยชน” เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายสิทธิมนุษยชนหน่วยที่ 1-4 สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2548), น.19., อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, สิทธิมนุษยชน (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ วิญญูชน, 2548), น.23

⁹ ดู วิชัย ศรีรัตน์, *เพ็ญอ้าง*, น.1

¹⁰ ดู วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ วิญญูชน, 2543), น.40., วิษณุ เครืองาม, “ที่มาของสิทธิมนุษยชน” เอกสารในการฝึกอบรมเรื่องสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา : สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 3-7 กุมภาพันธ์ 2530, น.4., อุดม รัฐอมฤต และคณะ, การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคล ตามมาตรา 28 (กรุงเทพมหานคร : นานาสังพิมพ์, 2544), น.13., วีระ โลจายะ, กฎหมายสิทธิมนุษยชน (กรุงเทพมหานคร : วิศตอริ์การพิมพ์, 2524) น.53-54., อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์ *อ้างแล้ว เชิงอรรถ ที่ 8*, น. 24-25., เสน่ห์ จามริก, “แนวการศึกษาเรื่องพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย” เอกสารในการฝึกอบรม เรื่องสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา : สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 3-7 กุมภาพันธ์ 2530, น.6., คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, สรุปสาระจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “สิทธิมนุษยชนสังคมไทย : มาตรฐานสู่การปฏิบัติ” ที่โรงแรมเซ็ลทรัลโซฟีเทลลาดพร้าว จัดโดยกระทรวงยุติธรรม, 6 สิงหาคม 2548., นโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทแห่งชาติด้านสิทธิมนุษยชน (พ.ศ. 2544-2548)

(1) สิทธิมนุษยชน คือ บรรดาสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติที่ติดตามตัวมนุษย์ทุกคน มาแต่กำเนิดโดยไม่อาจถูกตัดรอนหรือพรากไปได้

(2) สิทธิมนุษยชน เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเป็น หรือมาตรฐานขั้นต่ำที่มนุษย์พึงมีโดยเสมอภาคกัน เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า

(3) สิทธิมนุษยชนย่อมไม่ถูกแบ่งแยกและไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องชาติ เชื้อชาติ สีผิว เพศ วัย ภาษา ศาสนา ความเชื่อทางการเมือง หรือความเชื่อในทางอื่นใด พื้นเพทางสังคม สุขภาพทางร่างกาย ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะ รวมทั้งไม่ถูกจำกัดด้วยกาลเวลาและสถานที่

(4) สิทธิมนุษยชนย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย
Burn Weston ได้สรุปลักษณะของสิทธิมนุษยชนไว้ดังนี้¹¹

(1) เป็นข้อเรียกร้องที่อาจเป็นของปัจเจกชน หรือเป็นของกลุ่มที่จะกำหนดรูปแบบและการแบ่งปันอำนาจ ความมั่งคั่ง ความเป็นเจ้าของหรือเพื่อครอบครองสิ่งใด หรือเพื่อได้มาซึ่งค่านิยมในสังคม โดยเฉพาะค่านิยมที่เป็นพื้นฐานที่สุดในสังคมคือค่านิยมที่จะได้รับการเคารพหรือยอมรับ ซึ่งเป็นการกล่าวอ้างของบุคคลต่อรัฐ เพื่อให้รัฐได้รับรองหรือให้มีมาตรการที่จะประกันสิทธินั้นโดยทางกฎหมายหรือธรรมเนียมปฏิบัติ

(2) ได้รับการยอมรับว่าเป็นสิทธิในสิ่งที่เป็น “พื้นฐานที่สุดของมนุษย์” จึงถูกแยกออกจากสิทธิในสิ่งที่ไม่จำเป็นอื่น (Unessential Rights) เช่น สิทธิตามสัญญา หรือความดีงาม

(3) เป็นค่านิยมที่ได้รับการรับรองอย่างกว้างขวางเพื่อใช้เป็นฐานในการกล่าวอ้างหรือเรียกร้องในระดับที่แตกต่างกัน ทั้งในความชอบธรรมที่คุ้มครองโดยกฎหมายได้ จนถึงสิ่งที่เป็นความปรารถนา ดังนั้น สิทธิมนุษยชนจึงมีทั้งลักษณะของระเบียบทางกฎหมาย (Legal Order) และระเบียบทางศีลธรรม (Moral Order) ซึ่งบางครั้งไม่อาจแยกออกจากกันได้ระหว่างระเบียบกฎหมาย (หรือสิ่งที่เป็น “is”) กับระเบียบทางศีลธรรมที่เป็นความปรารถนา (หรือสิ่งที่ควรเป็น “ought”)

---

¹¹ Brun Weston “ Definition of Human Rights” New Encyclopedia Britannica, Vol.20,15th en.(London : Britannica inc.,1992) pp.658-9. อ้างถึงในวิชช ศิริรัตน์, *อ้างแล้วเชิงอรรถ* ที่ 8 น.17.

(4) เป็นสิทธิที่มีเงื่อนไข ในการที่จะประกันสิทธิมนุษยชนให้เกิดขึ้นจำเป็นต้องคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่น หรือผลประโยชน์ของสังคมไปพร้อมกันด้วย สิทธิมนุษยชนจึงอาจถูกจำกัดได้การกล่าวอ้างสิทธิมนุษยชนในทุกสถานการณ์อย่างไม่มีขอบเขตจึงเป็นไปได้

จากความหมายและลักษณะของสิทธิมนุษยชนดังกล่าว ทำให้เห็นว่า ในการอธิบายว่าสิทธิมนุษยชนคืออะไร อาจมีความเห็นที่แตกต่างกันได้เป็น 2 แนวทาง คือ แนวทางแรกเห็นว่า สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายเท่านั้น อีกแนวทางหนึ่งเห็นว่า สิทธิมนุษยชน หมายรวมทั้งสิทธิตามกฎหมาย และสิทธิที่มีใช้ตามกฎหมาย¹²

แนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีที่มาจากรัฐธรรมนูญเยอรมัน มาตรา 1 (1) ที่ได้บัญญัติรับรองว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่อาจถูกล่วงละเมิดได้ อำนาจอธิปไตยทั้งหลายผูกพันที่จะให้ความเคารพและให้ความคุ้มครองต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ของเยอรมันได้ยอมรับว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานประเภทหนึ่งซึ่งอำนาจอธิปไตยทั้งหลายต้องผูกพันในฐานะที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการสูงสุดของรัฐธรรมนูญ¹³

นอกจากนี้ Klaus Stern นักกฎหมายเยอรมัน ได้อธิบายความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่า หมายถึง คุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะและเป็นคุณค่าที่มีความผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ ซึ่งบุคคลในฐานะที่เป็นมนุษย์ทุกคนได้รับคุณค่าดังกล่าวโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัย หรือคุณสมบัติของบุคคลนั้น ในความหมายนี้ “ศักดิ์ศรี” จึงหมายถึง ลักษณะบางประการที่เป็นคุณค่าเฉพาะตัวของมนุษย์ อันเป็นสาระสำคัญในการกำหนดความรับผิดชอบของตนเอง และเป็นสาระสำคัญที่มนุษย์แต่ละคนได้รับเพื่อแสดงความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้น¹⁴

¹² วิชัย ศรีรัตน์, *อ้างแล้ว เชิงอรรถ ที่ 8* น.19. สรุปได้ว่า “สิทธิ” ในสิทธิมนุษยชนมีลักษณะเป็นสองระดับ คือ ระดับหนึ่งสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิตามกฎหมายที่ได้รับการรับรองอยู่ในระบบกฎหมายของประเทศนั้นๆ แล้ว สิทธิมนุษยชนโดยนัยนี้ จึงเป็นสิทธิตามกฎหมายที่เป็นอยู่ (“IS” law) ส่วนอีกระดับหนึ่งคือสิทธิมนุษยชนมีลักษณะเป็นสิทธิทางธรรมที่ใช้กล่าวอ้างในทางสังคม เพื่อให้มีสิทธินั้น (“OUGHT” law) และดู อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, *อ้างแล้ว เชิงอรรถ ที่ 8* น.23-26.

¹³ อุดม รัฐอมฤต และคณะ, *อ้างแล้ว เชิงอรรถ ที่ 10* น.61.

¹⁴ Klaus Stern, *Das Staatsrecht der Bundesrepublik Deutschland*, Band 11 1/2, Allgemeine Lehren den Grundrechte, S.1113 อ้างถึงในอุดม รัฐอมฤต และคณะ, *เพ็ญอ้าง*, น.179-180.

ในประเทศที่ใช้ระบอบการปกครองเสรีประชาธิปไตย เช่น ประเทศเยอรมัน และฝรั่งเศสถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นที่มาของสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวง เป็นแดนแห่งสิทธิที่รัฐไม่อาจใช้อำนาจล่วงละเมิดเข้าไปในขอบเขตดังกล่าวได้

แม้คำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” จะไม่มีคำนิยามตามกฎหมายไทยในปัจจุบัน แต่ได้มีนักนิติศาสตร์หลายท่าน พยายามศึกษา วิจัยเพื่ออธิบายความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้ชัดเจนเป็นที่เข้าใจตรงกันมากขึ้น สรุปได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายถึง คุณค่าหรือมาตรฐานที่สืบเนื่องมาจากความเป็นมนุษย์ อันมิอาจล่วงละเมิดได้ และผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ โดยไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น เช่น เชื้อชาติ ศาสนา เพื่อให้มนุษย์มีอิสระในการที่จะพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัวของบุคคลนั้น ๆ ภายใต้ความรับผิดชอบของตนเอง รวมทั้งผูกพันอำนาจรัฐในอันที่จะต้องเคารพและให้ความคุ้มครอง และผูกพันต่อมนุษย์ทุกคน ในอันที่จะต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น ๆ ¹⁵

สิทธิมนุษยชนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับลงมติ (วันที่ 7 สิงหาคม 2559) ตามร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช.....คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับวันที่ 29 มีนาคม 2559 มีเนื้อหาให้ความคุ้มครองเสรีภาพพื้นฐานของประชาชนไม่น้อยกว่าเดิม ทั้งขยายให้มีเพิ่มมากขึ้น แม้จะยังไม่มีความหมายที่เกี่ยวข้องมาใช้บังคับ ประชาชนสามารถใช้สิทธิเสรีภาพตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญได้ ทั้งนี้รัฐให้สัญญาว่ารัฐมีหน้าที่จัดให้มีการดำเนินการให้สิทธิเสรีภาพนั้นเป็นจริงโดยประชาชนไม่ต้องไปร้องขอ หากรัฐไม่ดำเนินการ ประชาชนและชุมชนมีสิทธิที่จะติดตามและเร่งรัดการทำงานของรัฐบาลและสามารถฟ้องร้องได้หากรัฐไม่ทำหน้าที่

ร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านการลงประชามติไปนั้น มีเนื้อหาครอบคลุมหลักประกันสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย แต่การมอบหลักประกันสิทธิเสรีภาพให้ นั้น ก็ยังได้กำหนดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไว้ด้วย กล่าวคือ

---

¹⁵ ดู บรรณเจติ สิงคะเนติ, หลักการพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ วิญญูชน, 2547), น.107.

1. บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย การนับถือศาสนา ความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ครอบครัว เคหสถาน การแสดงความคิดเห็นโดยวิธีต่าง ๆ การติดต่อสื่อสารถึงกัน เสรีภาพในทางวิชาการ การเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ในการประกอบอาชีพ การมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบทอด การเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ การร้องทุกข์ การฟ้องหน่วยงานของรัฐ การร่วมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ชุมชน สมาคม สหกรณ์ สหภาพ สหพันธ์ ฯลฯ การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ และการจัดตั้งพรรคการเมือง

2. บุคคลผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ผู้เป็นมารดาที่ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐทั้งก่อนและหลังการคลอดบุตร ผู้มีอายุเกิน 60 ปี และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การดำรงชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ

3. บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ

4. ทั้งบุคคลและชุมชนมีสิทธิอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม รวมทั้งอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมีสิทธิจัดระบบสวัสดิการชุมชน มีสิทธิเสนอความเห็นให้หน่วยงานของรัฐกระทำการหรือไม่กระทำการ เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน รวมทั้งมีสิทธิฟ้องหน่วยงานของรัฐ

5. บุคคลซึ่งเป็นผู้บริโภคมีสิทธิรวมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคและองค์กรเหล่านี้สามารถรวมกันจัดตั้งเป็นองค์กรใหญ่เพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองผู้บริโภคได้

6. นอกจากสิทธิและเสรีภาพข้างต้นแล้ว การใดที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายมิได้ห้ามหรือกำหนดเงื่อนไขในการใช้สิทธิหรือเสรีภาพไว้ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำการนั้น ๆ ได้อย่างเสรี และถือว่าเป็นการกระทำที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

7. สำหรับสิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นไปตามกฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ถึงแม้จะยังมิได้มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ รัฐธรรมนูญนี้ก็รับรองว่า บุคคลหรือชุมชนสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ทันทีตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

8. อย่างไรก็ดี เพื่อให้การใช้สิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลและชุมชนต้องเป็นไปอย่างมีความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ สังคมและบุคคลอื่นไม่ใช้สิทธิและเสรีภาพอย่างเกินเลยเหมือนเช่นหลายปีที่ผ่านมาจนทำให้บ้านเมืองเสียหาย รัฐธรรมนูญนี้จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์การใช้สิทธิ

และเสรีภาพไว้อย่างชัดเจนว่าบุคคลและชุมชนต้องไม่ใช่สิทธิและเสรีภาพของตนเกินขอบเขต กล่าวคือ การใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นต้อง.....

- (1) ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ
- (2) ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและประชาชน
- (3) ไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

9. เมื่อใดก็ตามที่มีการใช้สิทธิหรือเสรีภาพเกินขอบเขต ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากการนั้นสามารถใช้สิทธิทางศาลผ่าน ศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง แล้วแต่กรณี เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของตนที่ถูกล่วงละเมิด รวมทั้งเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายได้ หรือจะยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยตรงเพื่อให้วินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ก็ได้ สำหรับบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐ

10. นอกจากนี้เพื่อป้องกันมิให้มีการตรากฎหมายแบบไม่มีเหตุมีผลหรือเพื่อพวกพ้องหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกินสมควร ร่างรัฐธรรมนูญจึงได้วางหลักในการตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติไว้ชัดเจนว่า กฎหมายที่จะตราขึ้นนั้นต้อง.....

- (1) เป็นไปตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้
- (2) ถ้ารัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดเงื่อนไขไว้ กฎหมายนั้นต้อง
  - (ก) ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม
  - (ข) ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ
  - (ค) ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล
  - (ง) ระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย และ
  - (จ) มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป

11. ทั้งนี้ได้กำหนดให้ ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นองค์กรที่มีหน้าที่และอำนาจตรวจสอบว่าการตรากฎหมายเป็นไปตามหลักทั้ง 5 ประการข้างต้น หรือที่เรียกกันว่า “การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย” หรือไม่ ทั้งร่างกฎหมายที่ยังไม่มีผลใช้บังคับและกฎหมายที่ใช้บังคับแล้ว

12. ถ้าเป็นร่างกฎหมาย ส.ส. ส.ว. หรือนายกรัฐมนตรีสามารถร้องขอต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้วินิจฉัยได้

13. ถ้าเป็นกฎหมายที่มีผลใช้บังคับแล้ว ประชาชนผู้เป็นคู่ความในคดีอาจยกเป็น

ข้อต่อสู้ได้ว่า บทบัญญัติของกฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งศาลที่พิจารณาคดีนั้น ต้องส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยต่อไป

ร่างรัฐธรรมนูญฉบับผ่านการลงประชามติ ยังได้มีการกล่าวถึงหน้าที่ของปวงชนชาวไทย 10 ประการไว้ว่า ปวงชนไทยมิได้มีแต่เฉพาะสิทธิและเสรีภาพ แต่ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อประเทศชาติและสังคมส่วนร่วม ดังต่อไปนี้ด้วย

1. พึงศึกษารักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. ป้องกันประเทศ พึงศึกษารักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ รวมตลอดทั้งสาธารณสมบัติของแผ่นดิน และให้ความร่วมมือในการบรรเทาสาธารณภัย
3. ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด
4. เข้ารับการศึกษาอบรมในการศึกษาภาคบังคับ
5. รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ
6. เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม
7. ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ
8. ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ และคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทรัพยากร ธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม
9. เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ
10. ไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบในทุกรูปแบบ¹⁶

ตามร่างรัฐธรรมนูญฉบับผ่านการลงประชามติที่ได้ยกขึ้นกล่าวในตอนต้นได้ครอบคลุมบริบทแห่งสิทธิตามสมควร แต่มีหลักการที่กล่าวถึงความคุ้มครองทั้งแนวราบและแนวดิ่ง ซึ่งมุ่งหวังให้มีความคุ้มครองอำนาจเหนือในฐานะรัฐที่ครองสิทธิในสภาพอำนาจมหาชน อันที่มอบให้ไว้แก่ฝ่ายปกครองเพื่อให้การดำเนินการในเรื่องที่เป็นประโยชน์สาธารณะในการกระทำทางปกครองของรัฐ แต่การใช้อำนาจในการกระทำทางปกครองของรัฐนั้นผูกพันสิทธิและเสรีภาพ โดยมีมาตรการควบคุมตรวจสอบมิให้ใช้อำนาจในลักษณะกดขี่ ข่มเหง หรือลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของ

¹⁶ คำอธิบายสาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญ เล่ม 1, คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ 12 เมษายน 2559, น.7

ประชาชน ความผูกพันของสิทธิมนุษยชนกับเอกชนนั้นเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบมีสิทธิมนุษยชนแทรกตัวไปในขอบเขตความสัมพันธ์กับเอกชนด้วยกัน รัฐต้องให้การคุ้มครองผู้ที่ต้องเสียประโยชน์เสียเปรียบ มีการนำหลักสิทธิมนุษยชนไปใช้ในแนวราบ ซึ่งแนวคิดหลักการนี้ เห็นว่าสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญนำไปใช้โดยตรงในกฎหมายเอกชนผูกพันเอกชนด้วยกัน และยังมีแนวคิดที่ไม่นำหลักสิทธิมนุษยชนไปใช้ในกฎหมายเอกชน โดยหลักการนี้หลักสิทธิมนุษยชนถูกนำไปใช้เฉพาะในกฎหมายมหาชน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์กับรัฐเท่านั้น สำหรับกฎหมายเอกชนจะนำไปใช้ได้ต่อเมื่อหลักสิทธิมนุษยชนถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ มีแนวคิดการนำหลักสิทธิมนุษยชนไปใช้กับกฎหมายเอกชนทางอ้อม เป็นการนำหลักสิทธิมนุษยชนไปใช้ในขอบเขตของกฎหมายเอกชนในลักษณะที่ไม่ปรากฏในกฎหมายเอกชนที่เป็นลายลักษณ์อักษรโดยตรง แต่อาศัยหลักกฎหมายเอกชน สิทธิมนุษยชนจึงมีผลผ่านทางบทบัญญัติกฎหมายเอกชนเองเป็นบทบัญญัติที่เปิดช่องให้นำหลักกฎหมายทั่วไปหรือคุณค่าทางสังคมมาประกอบการตีความได้ ยังมีแนวคิดหลักสิทธิมนุษยชนไปใช้ในความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนโดยศาล องค์กรตุลาการเป็นองค์กรตามอำนาจอธิปไตย กำหนดให้องค์กรหลักตามอำนาจอธิปไตยภายใต้อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลกันภายใต้หลักการนี้เป็นการคุ้มครองสิทธิประชาชนเพื่อยืนยันหลักสิทธิที่ผูกพันต่อรัฐ อย่างไรก็ตาม สิทธิมนุษยชนจะผูกพันต่อรัฐและรวมถึงเอกชนด้วยหรือไม่เพียงใด เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญแห่งรัฐนั้นจะได้กำหนดโดยชัดแจ้งต่อไป

นายฉัตรไชย จันทร์พรายศรี
ประธานศาลอุทธรณ์ภาค ๑